

155. Hols sn, kyrkan.

Pl. 125.

Litteratur: G. A. Bohlin i VFT 2: 6–7 (1907), s. 101 f.**Äldre avbildning:** Bohlin a.a.

Runstenen står rest vid Hols kyrka, 1,5 m. V om kyrkogårdsmuren, till höger om uppfartsvägen till kyrkan. Den påträffades 1905 i samband med kyrkans restaurering »i väggen till ett utbyggt vapenhus» (Bohlin). I Torins register över saknade runstenar, 1875 (VFA), finns följande anteckning, som antyder, att stenen skulle ha varit känd åtskilligt tidigare. »Vid *Hools kyrkas vapenhus* en runsten enligt Wilskmans samlingar». I S. Wilskmans samlingar från 1700-talets mitt och senare hälft i Stifts- och Landsbiblioteket i Skara har jag emellertid icke återfunnit den uppgift, på vilken Torins anteckning grundar sig. Kyrkan är medeltida men betydligt utvidgad 1776 (Ewald).

Granit. Höjd 0,95 m., bredd 0,50 m. Runstenens nedre del saknas. Stenmaterialet har varit svårbearbetat. Ristningen är på många håll grund och otydlig.

Inskrift:

... **sp̃i** : **stin** : **þna** : **iftir** : **kupmut** : **sun** **sin** : **þa** - ...

5 10 15 20 25 30

... [re]sti sten þenna æftir Guðmund, sun sinn ...

»... reste denna sten efter Gudmund, sin son ...»

Till läsningen: R. 1–2 äro mycket otydliga. Jungner läser dem **sp̃. 3 i** är tydlig. **4 s** är tydlig, fastän mellanleden är tunn. I **5 t** återstå endast svaga spår av bistavarna. **6 i** har förlorat mittpartiet. **7 n** är säker. Fr.o.m. sk efter **7 n** bli runorna tydliga. Vänstra bst till **13 t** är grund. På r. 15 syns högra bst till **r** tydligt, den vänstra är grundare. Jungner har uppfattat en fördjupning ovanför den högra **r**-bst som övre bst till **r**. Denna fördjupning verkar dock med hänsyn till stenens struktur icke huggen. Den har också för en **r**-runa oregelbunden form. Man må observera, att den icke träffar ramlinjen upptill. Den högra **r**-bst har tydlig kontakt med hst. Bst i **17 u** är försvunnen upptill genom vittring. Även hst är jämförelsevis grund men säker. Detsamma gäller till alla delar **18 þ**. I **19 m** äro övre delen av hst samt bistavarna grunda efter vitt-ring. **20–23 ut:su** äro djupa och tydliga. **24 n** har förlorat övre delen av hst. **25 s** är endast lätt skadad i toppen. **26–27 in** och följande sk äro säkra. Därefter synas **28–29 þa**. Av r. 30 återstår endast nedre delen av en hst.

R. 28–30 utgöra troligen början till ytterligare en bestämning till *Guðmund*, med all sannolikhet den schablonmässiga *þegn harða goðan*. *Guðmundr*, som förekommer på ytterligare tre stenar i landskapet, Vg 130, 139 och 194, är ett mycket vanligt namn i Norden under forntiden; se även Sö 217.

156. Remmene sn, kyrkan. Nu på kyrkogården.

Pl. 125, 126.

Litteratur: L 1396, T 57. C. G. G. Hilfeling, Resor 1791 (KB F m 57: 1, red. av P. Tham), s. 37, 42; P. Tham, Archeologiska Anvisningar, bl. 12 (ATA); P. E. Lindskog, En korrekt beskrifning om Skara stift 5 (1816), s. 444; Kyrkoinventarium 1829 (ATA); G. Brusewitz, Westergötland 1862, s. 132 f. (ATA); N. G. Djurklou, Brev t. B. E. Hildebrand ²⁶/₈, ⁶/₉ 1868 (ATA), Antiquitetsintendentens berättelse 1868, s. ix f., s. 199 f. (ATA); Kyrkostämmoprotokoll ⁶/₆ 1869 § 5 (utdrag i ATA); Handlingar 1936, 1937 (restaureringsrapport) i ATA.

Äldre avbildningar: Tham, bläckteckning (i Hilfeling a.a., s. 42, återgiven i kopia av J. G. Liljegren i Fullständig Bautil, ATA, framsidan med korset); Brusewitz, bläckteckning (i a.a., framsidan med korset); Djurklou, bläckteckning (i Berättelse 1868, båda sidorna); O. Erlandsson, träsnitt (i T 57).

nedre punktens botten bevarad. Första staven i 32 **s** har ursprungligen huggits svagt ända ned, men huggningen har avbrutits till förmån för en korrekt **s**-form. Nedre delen av hst samt högra bst finnas bevarade av 34 **n**, däremot ha övre delen av hst samt vänstra bst gått förlorade genom flagring. Avståndet mellan r. 17 och 18 bör ha givit plats för 8–9 runor: **pina : ifti**.

Samtliga granskare ha läst framsidans inskrift på samma sätt. — Djurklou: 22 **a**; enligt teckningen ej sk efter 28 **r** och 34 **n**. — Torin: 22 **a**; sk saknas efter 34 **n**.

Substantivet *svenn* brukas sällan i den eljest på västgötastenar så vanliga, schablonmässigt avfattade appositionen till den döde. En direkt motsvarighet till detta *härða goðan sven* finns såvitt känt endast på Ög 66 **suain : halkuþan**.

Det ornamentala korset påminner om Vg 152 men torde beteckna ett något yngre stadium i utvecklingen. Därmed stämmer också de tämligen sena **r**-formerna.

Gäsene härad.

Gäsene härad omgives av följande härader norrifrån, medsols räknat: Laske, Vilske, Frökind, Ås, Veden och Kulling. Enligt ett tillägg till ÄVgL utgjorde Gäsene härad jämte Vedens och Bollebygds häraders sammanlagt en tredjedel av Lungs bo. Av lagens föreskrift om bötesfördelningen att döma skulle folkmängden i Gäsene ha utgjort ungefär $4\frac{1}{2}\%$ av hela landskapets. En enda runsten motsvarar alltså icke tillnärmelsevis denna siffra. Detta är anmärkningsvärt, då fornminnena i övrigt inom vissa trakter, särskilt de östliga, äro talrika. Socknarnas antal är 22.

Områdets enda runsten står i Hovs sn i häradets mitt, förmodligen på ursprunglig plats. Inskriften är oskadad. Den är känd sedan slutet av 1600-talet men finns icke avbildad *Bautil* (1750). Däremot är den registrerad av J. G. Liljegren (*Runurkunder*, 1833) och av K. Torin.

157. Hovs sn, Fröstorp, Storegården.

Pl. 127, 128.

Litteratur: L 1397, T 61. Påskrift på en bläckteckning i ett prostens L. N. Rydeman tillhörigt ex. av O. Verelius, *Hervarar Saga* (1672); Joh. Rudbeck, *Iter in Scandinaviam* (diss. Ups. 1675), kap. 5 § 2, J. Peringskiöld, *Monumenta* 9, bl. 99; C. G. G. Hilfeling, *Resor 1791* (KB F m 57: 1, red. av P. Tham), s. 50 f.; P. Tham, *Archeologiska Anvisningar*, bl. 13 (ATA); P. E. Lindskog, *En kortt beskrifning om Skara stift* 5 (1816), s. 388; N. G. Djurklou, *Antiquitetsintendentens berättelse* 1869, s. 302 (ATA).

Äldre avbildningar: Bläckteckning (i Verelius a.a.; en i ATA förvarad bläckteckning med påskrift »Ex Scedulis Rev. Episcopi A. O. Rhyzelii ... d. 27 Aug. 1829» synes vara kopia av denna); Tham, bläckteckning (i Hilfeling a.a., s. 51, i kopia återgiven av J. G. Liljegren i *Fullständig Bautil*, ATA); Djurklou, bläckteckning (i a.a.); O. Erlandsson, träsnitt (i T 61).

Runstenen står rest c:a 2 km. VNV om Hovs kyrka, 150 m. VSV om Fröstorp, på en stenbacke c:a 200 m. NV om landsvägen. Den står intill och är vänd mot den gamla byvägen, av vilken spår synas inom ett gravfält med en skeppssättning och flera resta stenar. Ristningsytan vetter åt SV. Skeppssättningen ligger 12 m. VNV om stenen. Stenens plats är densamma i alla tillgängliga källor. Teckningen i Verelius' *Hervarar Saga* bär påskriften: »På Håfz hed, wid gården Murum i Skölfwenes församling står en Runasten». C. G. G. Hilfeling: »Fröstorp och Murum: Stinnekullen; Jordkumlar Samt Bautastenar. Emot Söder på stinnekullen står en Runsten ... på Murums utmark ... Skriften mot Söder vid en liten väg.» P. Tham: »Vid Fröstorp Runsten». P. E. Lindskog: »Wid Frälsehemmanet St. Fröstorp i Håf ett litet stycke från landsvägen åt Stenunga står en Runsten». N. G. Djurklou: »På Fröstorp Storegårds egor». Förmodligen står runstenen på ursprunglig plats.

Rödaktig granit. Höjd 1,70 m., bredd 1 m. Ristningsytan är synnerligen slät och jämn.